

TAFOFIEL 004 – september 2010

Sinds februari 2010 ontvangt u van Epitaaf vzw op gepaste tijd een nieuwsbrief in uw mailbox. Wij willen u op deze manier beter en sneller informeren over onze activiteiten.

Worden behandeld in deze Tafofiel 004

1. Geplande activiteiten
2. Tentoonstellingen
3. Publicaties
4. Cursussen
5. Artikels
6. Verslagen
7. Begraafplaatsen in de kijker
8. Bloemlezing uit de pers
9. Lidgelden

De naam Tafofiel, uit het Grieks "taphos" = graf, en "philos" = vriend, een gepaste naam dus voor de elektronische nieuwsbrief van Epitaaf vzw.

Veel leesplezier.

GEPLANDE ACTIVITEITEN

Open Monumentendagen Brussels Hoofdstedelijk Gewest "STEEN & Co"

18-19 september 2010 10u-18u

Museum voor Grafkunst, O.L.V. - Voorplein 16, 1020 Laken

Grafteken van de familie Solvay te Elsene naar ontwerp van V. Horta, foto Linda Van Santvoort

De Brusselse open monumentendag 2010 staat in het teken van het materiaal steen en aanverwanten. Voor Epitaaf is dit de uitgelezen kans om een onderdeel van haar collectie in de aandacht te brengen voor het grote publiek.

EPITAAF PLAATST GRANIET IN DE KIJKER

In 2002 werd het voormalig atelier van steenhouwer-aannemer Emile Beernaert aan de begraafplaats van Elsene afgebroken. De gipsen en plannen die er nog aanwezig waren werden in veiligheid gebracht en vonden een onderkomen bij Epitaaf vzw in de voormalige ateliers van Salu. Eén van de pronkstukken van het huis Beernaert was een stalenkast waarin een 150-tal GRANIETSOORTEN worden tentoongesteld.

Deze stalenkast neemt Epitaaf vzw als uitgangspunt om het publiek te laten kennis maken met dit uitzonderlijke materiaal dat in de funeraire kunst zijn opgang maakte tijdens het fin de siècle om bijzonder populair te worden aan het begin van de 20ste eeuw en tijdens het interbellum.

In een filmmontage geeft Lode De Clercq uitleg bij de technische aspecten van het materiaal. Bénédicte Verschaeren geeft toelichting bij de toepassing van graniet op de begraafplaats van Elsene, waar ondermeer het monument voor de familie Solvay naar ontwerp van Victor Horta een kroonstuk is. (U kan een rondleiding rond dit thema volgen op de begraafplaats van Elsene, onder begeleiding van Bénédicte Verscharen, zie pg. 5). De filmmontage is rijk gestoffeerd met archiefmateriaal (foto's, tekeningen) uit de verzameling van Epitaaf.

Uiteraard kunnen de bezoekers ook kennis maken met de stalenkast zelf en met collectiestukken van Epitaaf vzw die verband houden met het thema.

Grafteken van de familie Pauwels te Ukkel-Dieweg door beeldhouwer Eugene De Breemaeker, foto Linda Van Santvoort.

GEEN STEEN ZONDER GIPS

Onze trouwe bezoekers en leden weten intussen dat Epitaaf vzw een niet onbelangrijke collectie gipsen modellen (Salu, Beernaert, Houtstont) in haar bezit heeft. Dat onze atelierruimte ook dienst doet als ruimte waar restauraties van gipsen modellen worden uitgevoerd is veel minder bekend. Sinds geruime tijd staat in het atelier een opstelling van twee (nog niet volledig) gerestaureerde gipsen reliëfs van de hand van beeldhouwer Pieter Braecke. Ook deze gipsen plaatsen wij tijdens de Open Monumentendagen in de kijker, met toelichting van Marcel Celis en restaurator Els Jacobs.

PIETER BRAECKE (1858-1938)

Geboren in het West-Vlaamse Nieuwpoort als zoon van een wagenmaker en een herbergierster werd Braecke tot beeldhouwer opgeleid aan de Academies van Brugge (bij Henri Pickery) en Leuven (bij Gerard Vander Linden). Hij was 2de laureaat van de Grote Prijs van Rome aan de Academie van Antwerpen in 1882. Nadien liep hij stage bij ornamentist Georges Houtstont en beeldhouwer Paul De Vigne in Brussel. Pieter Braecke zal zijn hele verdere leven slijten in zijn buitenverblijf in Nossegem en zijn atelier in de Brusselse Noord-Oostwijk (hierbij hyperlink naar zijn atelier; http://www.irismonument.be/nl.Brussel_Uitbreiding_Oost.Troonsafstandsstraat.31.html)

Het omvangrijk oeuvre van Pieter Braecke telt een aanzienlijk aantal herdenkingsmonumenten, waaronder het Remy-gedenkteken in Leuven (1899), het monument voor de letterkundige Camille Lemonnier in Brussel en de oorlogsgedenktekens van onder meer Oostende, Aarschot, Tongeren en Nieuwpoort.

Opmerkelijk zijn een tiental grafmonumenten, ondermeer op de begraafplaatsen van Sint-Jans-Molenbeek, en deze van Brussel (Evere) en Sint-Joost-ten-Noode (voor zijn vriend-beeldhouwer Guillaume Charlier).

Als persoonlijke bijdrage aan de wederopbouw na WO I, maar ongetwijfeld ook ter bestendiging van zijn reeds bij leven deels verdwenen oeuvre, zou Pieter Braecke tussen 1905 en 1928 afstand doen van een aanzienlijk deel van zijn gipsmodellen, ten gunste van zijn geboortestad Nieuwpoort.

Het resultaat van de zoektocht van Catheline Metdepenninghen en Marcel Celis naar restanten van deze uitzonderlijke collectie, zal dit najaar het voorwerp uitmaken van een uitvoerig en rijkelijk geïllustreerd *M&L Cahier* (Vlaamse Overheid, R-O Vlaanderen, Onroerend Erfgoed).

Deskundigen van het VIOE maakten een fraai en herkenbaar geheel van de fragmenten van het reliëf in gips van "April" van beeldhouwer P.Braecke, foto Marcel Celis

Intussen kon dank zij de inzet van het stadsarchief van Nieuwpoort, een samenwerkingsakkoord worden gevonden met het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE) voor de restauratie van alvast twee, zeer zwaar beschadigde gipsmodellen, waaronder een indrukwekkend hoogreliëf en mogelijks het grafteken voor de Molenbeekse kunstschilder Alexandre Hannotiau (1865-1901). De interventie loopt in de werkplaatsen van het voormalig beeldhouwersatelier Ernest Salu, in Laken.

Het voormalig atelier Salu – Museum voor grafkunst van Epitaaf vzw - zal doorlopend open zijn tijdens de OMD op zaterdag en zondag 18 -19 september van 10u tot 18u.

OPGELET: 19/09 is een AUTOLOZE ZONDAG in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (tussen 9-19u).

Epitaaf is dan enkel met openbaar vervoer te bereiken.

Hoe ons te bereiken: slimweg.be/toplocaties/bru_museum_voor_Grafkunst

Andere funeraire activiteiten tijdens OMD Hoofdstedelijk Gewest 18-19 september 2010

Op het programma van OMD te Brussel staan diverse begraafplaatsen in de kijker. Vanwege het onderwerp willen wij alvast sterk aanbevelen:

Elsene, rondleiding “Hardsteen en graniet op de begraafplaats van Elsene” door Bénédicte Verschaeren (enkel in het Frans). Afspraak aan de toegang van de begraafplaats, Boondaalsesteenweg 478, zaterdag 18/09 om 14u en 15u30u.

Ook andere begraafplaatsen staan op het programma: Ukkel Dieweg, Brussel (Evere), Ganshoren (oud en nieuw kerkhof) en Laken.

Voor meer info verwijzen wij naar de brochure van de Brusselse OMD die u kan downloaden:
http://www.monument.irisnet.be/nl/download/omd2010/omd10_NL.pdf

Open Monumentendag Vlaanderen “De vier elementen” 12 september 2010

Het thema van deze Vlaamse OMD ligt misschien niet meteen in de lijn van begraafplaatsbezoeken. Toch blijken er een aantal geprogrammeerd o.a. in Ronse, Gent (Ledeberg), Meeuwen-Gruitrode (archeologische site), Wellen, Kaprijke, Ledeberg, Oudenaarde, Sint-Rochuskerk en Zele.

Voor meer informatie : <http://openmonumenten.zita.be/>

Open Monumentendag Wallonië “Les métiers du Patrimoine” 11-12 september 2010

Het thema van de Waalse OMD schenkt aandacht aan ambachten en beroepen die verband houden met restauraties. Het ligt voor de hand dat in dit kader er ruimschoots aandacht gaat naar begraafplaatsen en grafmonumenten en ook steenhouwersateliers.

Wij noteren alvast een veelbelovend bezoek aan de begraafplaats van Soignies met de blauwe hardsteen in de kijker, op zondag 12 september om 10u, door Pierre de Mémoire asbl.

Voor meer details : <http://www.journeesdupatrimoine.be/fr>

TENTOONSTELLINGEN

Ter zaliger gedachtenis, Nieuw leven voor de oude Poperingse begraafplaats

30-31 oktober, 4 tot en met 7 november 2010
Gasthuiskapel, Gasthuisstraat 3 te Poperinge

In opdracht van de stad Poperinge, met steun van CO7 en dankzij Europese middelen (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling), coördineert Epitaaf vzw een uniek funerair project in Poperinge. Gedreven vrijwilligers zijn er aan de slag om de oude begraafplaats (hoek Deken de Bolaan-Rekhof) in kaart te brengen.

Elk graf werd gefotografeerd en geïdentificeerd, twee derde van de opschriften is geregistreerd en het biografisch onderzoek is goed op dreef. In de archieven wordt gezocht naar de ontstaansgeschiedenis en de evolutie van deze oude begraafplaats (in 1784 gesticht n.a.v. het decreet Jozef II). Deze activiteiten wekken deze stad der doden als het ware tot leven, en leggen verrassende linkjes met de stad Poperinge en omstreken bloot.

In de tweede fase (2011-2012) zullen de belangrijkste graven een onderhoudsbeurt krijgen, de paden en het groen zullen worden heraangelegd en via bewegwijzering en/of een publicatie zal de begraafplaats beter ontsloten worden voor het brede publiek.

De veldwerkers en onderzoekers willen het publiek alvast laten delen in de kennis die ze verzamelden. Een week lang wordt in de Gasthuiskapel te Poperinge een licht geworpen op de verbanden tussen de graftekens, de personen, opdrachtgevers en uitvoerders, materialen en symbolen. Rondleidingen op de begraafplaats zelf maken dit concreet.

INTERREG doet grenzen vervagen

Medewerkers aan het funerair project Poperinge

Tussen Hemel en Hel – Sterven in de middeleeuwen

KMKG-Jubelparkmuseum

Van 02/12/10 tot 24/04/11 open di tot zo van 10:00 tot 17:00 (ma gesloten)

Van oudsher is de mens bekommerd om zijn lot in het hiernamaals. Zijn relatie met de dood is in de loop der tijden vrij afwisselend geweest. Waar ziekte en dood in de huidige maatschappij met taboe worden omringd, was de dood in vroegere tijden een bijna dagelijkse ervaring. De tentoonstelling geeft een kijk op 1000 jaar sterven, begraven, rouwen en herdenken. De houding van de middeleeuwse mens tegenover de dood en zijn betrachting om zijn sociale status over de dood heen te bewaren lopen als een rode draad doorheen de tentoonstelling. Inhumaties en grafgiften, de schone slapers van de Middeleeuwen, de afbeeldingen van hel, hemel en vagevuur, illustreren de sensibiliteit voor leven, dood en voortleven. Info op www.kmkg.be of info@europalia.eu.

Museum voor Grafkunst laatste maandelijkse opening van 2010

11.00.u-16.30.u.

Vanaf april tot oktober is het Museum voor Grafkunst éénmaal per maand geopend, telkens op de laatste zondag van de maand. De laatste maandelijkse openingsdag van 2010 is **26 september**.

Toegang mét rondleiding: gratis voor leden, niet-leden 3 euro.

Het museum en het archief zijn natuurlijk ook te bezoeken na afspraak.

PUBLICATIES

Jaarboek Epitaaf

Om diepgaander artikels te kunnen leveren, zal vanaf 2010 de periodiek verschijnen als een lijvig JAARBOEK. Alle leden die zijn aangesloten in 2010 krijgen het jaarboek toegestuurd.

Een index van alle op papier verschenen Nieuwsbrieven en Periodieken van 1988-2009 vindt u op: www.epitaaf.org/periodiek.html. De meeste zijn nog te koop, anders is een kopie verkrijgbaar.

Momenteel kan een pakket van 10 nummers van de periodiek aangekocht worden aan de voordeelprijs van 30 euro (zonder verzendingskosten). Informatie: info@epitaaf.org.

CURSUSSEN

Sterven in stijl, een inleiding tot funeraire kunst

Docent Stefan Van Camp

Heel wat beschavingen zijn ons uitsluitend bekend door hun funeraire monumenten. Ook in de West-Europese kunst van de vroege middeleeuwen tot de vroege 19de eeuw nemen graven en andere met de dood gerelateerde kunstwerken zonder twijfel het leeuwenaandeel van de kunstproductie voor hun rekening. Van talloze panelen en sculpturen zijn we ons vaak niet eens meer bewust van hun funeraire oorsprong. In feite is elk middeleeuws kerkgebouw één reusachtig grafmonument.

Reliekschrijnen, grafstèles, zerken, epitafen, ploranten, dodenlantaarns, gisanten, dodendansen, martyria, knekelhuizen, mausolea...allemaal getuigen ze van een menselijk verlangen naar eeuwigheid. Maar hun evolutie toont aan dat de houding tegenover de dood tijdens die eeuwenlange periode belangrijke wijzigingen onderging.

8

Eens te meer ligt het scharniermoment in de 14de eeuw. De mens wordt zich plots bewust van zijn individuele karakter. Het realisme doet zijn intrede, waarbij het macabere aspect niet uit de weg wordt gegaan. De dood is een onderdeel van het leven, en dat blijft zo tot de Revolutie en de Romantiek in de 19de eeuw met de aanleg van begraafplaatsen uiting geven aan een nieuwe sensibiliteit.

Afb.: De Dood vraagt ook de architect ten dans. Stuc relief (1729-31) door J.G. Leinberger. Een onderdeel van de geraffineerde Bamberger Dodendans, in de Heilig-Grafkapel van het Michelsbergklooster te Bamberg, foto: Ulli Wunderlich.

Aalst Cultuurcentrum De Werf, Molenstraat 51, CODE 1390/9300, 4 woensdagnamiddagen van 14:00 tot 16:30 uur - 06/10/2010 - 13/10/2010 - 20/10/2010 - 27/10/2010

Brussel Jubelparkmuseum/KMKG, Jubelpark 10, CODE 1390/1000, 4 woensdagnamiddagen van 14:00 tot 16:30 uur - 10/11/2010 - 17/11/2010 - 24/11/2010 - 01/12/2010. In samenwerking met de educatieve en culturele dienst van de [Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis](#).

Cursusgeld: 46,00 eur • 44,00 eur (-26/+60) • 39,00 eur (leden)

Inschrijven en inlichtingen via amarant: www.amarant.be of 09 269 17 46

ARTIKELS

Versteende Getuigenissen

Digitaal ontsluiten van funerair erfgoed

www.versteendegetuigenissen.be

‘Versteende Getuigenissen’, een project rond het digitaal inventariseren en ontsluiten van funerair Erfgoed, werd dit voorjaar voorgesteld. Erfgoedcel Terf (zie verder) nam het initiatief tot het ontwikkelen van een databank die door een onbepert aantal gemeenten gebruikt zou kunnen worden.

Met de inhoudelijke steun van Epitaaf vzw zette een gespecialiseerd bedrijf, Geo-it, de veldwerkfiche van Epitaaf vzw om in heldere digitale formulieren. Deze zijn gekoppeld aan een digitale kaart, zodat met één klik de ligging van een graf zichtbaar wordt. Het geheel wordt beheerd op een centrale server. Voordeel is dat de basisgegevens die verbonden zijn aan een grafteken voor ieder online te consulteren zijn (na goedkeuring van de plaatselijke beheerder). Naast naam, ligging en epigrafie, type en materiaal zijn ook de velden met uitvoerder, sculptuur, symboliek en biografie zichtbaar voor het publiek, inclusief foto’s (zie voorbeeld onderaan dit artikel).

Het project werd alvast uitgetest in de Terf-regio (Izegem, Roeselare, Ingelmunster, Hooglede, Staden, Moorslede en Lichtervelde). De input vereiste een interdisciplinaire samenwerking en werd gerealiseerd met medewerking van de gemeentelijke diensten. Vrijwilligers hadden een groot aandeel in het verzamelen en ingeven van de gegevens; ze voerden met groot enthousiasme veldwerk uit op de lokale begraafplaatsen. Ook hier bleek weer de noodzaak van de introductie en coördinatie door een deskundige funerair erfgoed.

Aanleiding voor de lancering van het project 'Versteende getuigenissen' was het decreet van 2004* dat de Vlaamse gemeenten verplicht om een lijst op te stellen van grafmonumenten met lokaal historisch belang. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor het behoud en het beheer van dit lokaal funerair erfgoed.

In 2008 sloot de projectvereniging *TERF* een cultureel-erfgoedconvenant af met de Vlaamse gemeenschap. Zeven steden en gemeenten (Izegem, Roeselare, Ingelmunster, Hooglede, Staden, Moorslede en Lichtervelde) stippelden vijf inhoudelijke beleidslijnen uit, met onder andere de zorg voor het lokaal funerair erfgoed. Het doel was het inventariseren en ontsluiten van lokaal funerair erfgoed, wat resulteerde in het project 'Versteende getuigenissen'.

Met het project 'Versteende getuigenissen' wordt de kunstmatige grens verbroken tussen roerend en onroerend erfgoed en toont men de voortdurende wederzijdse wisselwerking. Met het verenigen van beide erfgoedvormen bekomt men een meerwaarde. Deze samenhang zit vevat in de titel van het project: 'Versteende getuigenissen'. Deze titel verwijst zowel naar de grafmonumenten op zich als naar het verhaal dat achter elk grafmonument en achter de begraafplaats in zijn geheel schuilt. Het cultureel erfgoed blijft steeds centraal staan.

Dit project beperkte zich niet tot het inventariseren en ontsluiten van funerair erfgoed. Om het funerair erfgoed van de TERF-regio op een eenduidige manier te beheren stelde de erfgoedcel TERF in samenspraak met de gemeenten een beleidsnota op. Deze beleidsnota bevat een gemeenschappelijke categorie-indeling en richtlijnen voor de indeling van het funerair erfgoed in deze categorieën. De opmaak van de lijst ligt volledig in handen van de gemeenten.

Meer informatie over het project vindt u op www.versteendegetuigenissen.be.

Op volgende pagina vindt u een voorbeeld van de gegevens die online te bekijken zijn.

*Decreet 16.1.2004 betreffende de begraafplaatsen en de lijkbezorging, met latere wijzigingen (B.S., 10.2.2004, 15.12.2005 en 26.05.2008). De regelgeving en de omzendbrieven zijn raadpleegbaar op de website van het Agentschap voor Binnenlands Bestuur: www.binnenland.vlaanderen.be, knop begraafplaatsen.

Naam Grafteken	Vandekerckhove Alberic	
Begraafplaats begraafplaats	Ingelmunster / Gemeentelijke	
Ligging	Perk: A, Rij: 14, Nummer: 20	
Epigrafie	<p><i>Op de stèle</i> A V V C V DE FAMILIE ALBERIC VANDEKERCKHOVE R.I.P. <i>Op het rechterpaaltje</i> EEUWIGE VERGUNNING</p>	
Ontwerper Uitvoerder	Pouille Jules	
Type	stèle, vlakke zerk	
Materiaal	blauwe hardsteen / arduin	
Stijl	art deco	
Sculptuur	<p><i>Ingewerkt</i> <i>Omschrijving:</i> laagrelief <i>Materiaal:</i> blauwe hardsteen / arduin <i>Onderwerp:</i> iconografie</p>	
Symbolen	<p><i>Voorwerpen</i> kruis (/ Christus) <i>Lettersymbolen</i> R.I.P.</p>	
Biografie	<p><i>Bossuyt, Emma</i> Echtgenote van Alberic Vandekerckhove</p> <p><i>Vandekerckhove, Alberic</i> Alberic was de zoon van Frederik en Rosalia Desmedt, metser in de Oostrozebekestraat. Alberic wordt als de stamvader van de restaurateursfamilie Vandekerckhove-Monument beschouwd. In 1885 begon Alberic een aannemersbedrijf in de Oostrozebekestraat. Ook renovaties en restauraties werden aangenomen. Zijn zonen Jozef (ingenieur) en Georges kwamen in het bedrijf. Hij was verantwoordelijk voor de restauratie van de kerken in Kanegem, Bavikhove en de St-Barholomeuskerk te Antwerpen. Hij had tien kinderen bij zijn eerste vrouw, Emma Bossuyt, en nog drie bij zijn tweede, Camilla Verbeke.</p> <p><i>Vandekerckhove, Robert</i> Zoon van Alberick Vandekerckhove</p>	

BEGRAAFPLAATSEN IN DE KIJKER

Le paradis des Animaux, dierenbegraafplaats te Luik

Tekst en foto's Germana

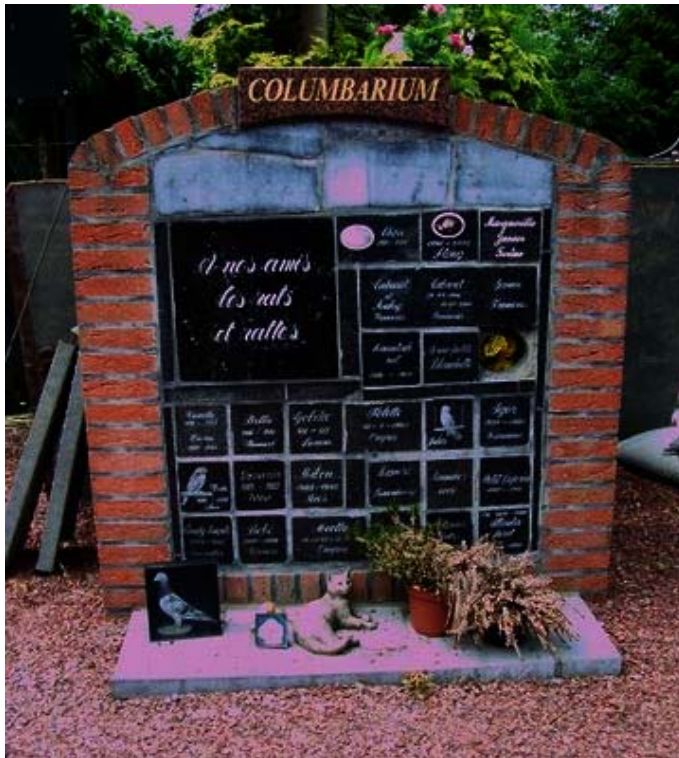

12

La situation unique de notre cimetière dans un cadre verdoyant lui donne un caractère unique pour le repos de votre animal préféré. Notre cimetière est le seul agréé par la région Wallone pour l'inhumation de vos animaux domestiques en Belgique. Il est de plus le SEUL en Europe pour l'inhumation de chevaux; www.cimetiere-animalier.be.

Ooit zag ik een tv-reportage over een dierenbegraafplaats. Jaren later kwam de gedachte op om een bezoek te brengen aan zo'n begraafplaats. Op internet vond ik een verwijzing naar Le Paradis des Animaux te Luik. Dergelijke begraafplaats mét gebruik van grafzerken zou momenteel uniek zijn in zijn soort.

De eerste aanblik van deze begraafplaats deed rommelig aan. Eens gewend aan de smalle padjes was al vrij vlug te zien waarom het een slordige aanblik gaf. We vinden het vanzelfsprekend om op "menselijke" begraafplaatsen (de nieuwe althans) alles netjes geordend te hebben, er wordt zelfs angstvallig gewaakt op bij wet bepaalde vaste afmetingen. Op deze begraafplaats liggen de grote en kleine dieren naast elkaar. Van de familie muizen tot paarden, ze hebben elk hun zerk; groot, klein, breed, enkel een steen, een urne,... al naargelang de zienswijze van de baasjes.

Op de zerken/zerkjes staan veel bloemen. Hier en daar een persoonlijk aandenken. Twee zerken hadden een kruis. Eentje was zelfs versierd met engeltjes.

De dag van mijn bezoek waren er vier 'begravenissen' voorzien. Het dier, in doek gewikkeld, werd in de put gelaten en na het afscheid van het baasje ging de aarde erover.

Er is plaats voor begraving, voor asverstrooiing en er is een columbarium, deze laatste vooral voor gevogelte. De organisatie beschikt ook over een lijkwagen; een aangepaste bestelwagen.

Momenteel liggen er een duizendtal dieren op het kerkhof van Luik, en de plaats wordt nog uitgebreid.

Voor verdere informatie :

*Paradis des Animaux S.A.
Rue des Neuf-Journaux,
250
B-4000 LIEGE (St-
Walburge)*

*Téléphone :
04.227.27.23.
Télécopie : 04.227.15.75.*

Het historische Friedhof in Weimar

Tekst en foto's Raoul Verstraeten

Weimar is de stad van Schiller en Goethe, van het Bauhaus, Walter Gropius en Henry van de Velde, Nietzsche blies er zijn laatste adem uit. In september 2009 bezochten we deze pittoreske stad. Een wandeling op het historische Friedhof, dat op de werelderfgoedlijst staat van de Unesco, stond bovenaan de agenda, en terecht.

De historische begraafplaats in Weimar is een veel bezochte begraafplaats in Duitsland. Duizenden toeristen uit alle delen van de wereld bezoeken er jaarlijks de laatste rustplaats van Goethe en Schiller. Hun graven bevinden zich in de Fürstengruft op het oude deel van de begraafplaats.

Daar het oude Jacobsfriedhof overvol was, werd in 1818 een nieuwe en grotere begraafplaats ingewijd in het zuid-westen van de stad. Het "Neue Friedhof vor dem Frauentore" zoals men deze begraafplaats destijds noemde, heeft thans twee namen, namelijk het oudere, beschermde en noordelijk gelegen "Historische Friedhof" en het "Hauptfriedhof", de zuidelijke uitbreiding uit 1862.

Aan de hoofdingang van het Historische Friedhof werd in 1878 aan de linkerkzijde een rouwkapel in neoromaanse stijl opgericht. Vanaf 1921 werd deze fraaie kapel ingericht als gedachteniskapel voor slachtoffers van de eerste wereldoorlog. Ter herdenking van deze oorlogsslachtoffers werd in de kapel een sculptuur opgericht genaamd 'Heldenglaube', een voorstelling van

een treurende soldaat. Dit is een realisatie van de in Weimar geboren beeldhouwer Joseph Heise. Thans oogt de kapel wat verlaten, en een restauratie dringt zich op.

Een met lindebomen beplante centrale laan voert de bezoeker naar de Fürstengruft, gelegen op het hogere deel van het kerkhof. Enkele trappen en vier Dorische zuilen vormen de toegang van dit classicistische gebouw dat ontworpen werd door Clemens Wenzeslaus Coudray en werd voltooid in 1825. Wenzeslaus Coudray was sinds 1816 aangesteld als hofarchitect van groothertog Karel August, wiens wens het was om ooit met Goethe en Schiller te worden vereeuwigd in het mausoleum. Daarom werd het lichaam van Schiller, in 1805 begraven op het oude Jacobsfriedhof, op 16 december 1827 ontgraven om te worden bijgezet in de Fürstengruft. Een klein jaar later vond Karel August er ook zijn laatste rustplaats. Het lichaam van Goethe kreeg er in 1832 een plaats naast Schiller in het mausoleum van de Fürstengruft.

In zijn boek *Tumbas* zegt de Nederlandse schrijver Cees Nooteboom hierover het volgende : “ *Het is somber in de crypte waar twee dichters liggen, hun zware, glanzende kisten als twee schepen die elkaar net geënterd hebben. Hier wordt in duisternis geslapen, en alleen zijn ze ook niet, een heel eskader van groothertogen en hertoginnen ligt achter een ijzeren hek om hen heen in opgetuigde karvelen van bijna zwart brons. Ik kijk naar de sarcofaag van Goethes hertog, aan wie de dichter nu nooit meer kan ontsnappen...*”

De schoondochter van groothertog Karel August, tsarina Maria Pawlowna, dochter van tsaar Paul I, werd niet in het mausoleum van de Fürstengruft begraven. De Russische traditie eiste dat de tsarina in gewijde Russische grond werd begraven. Op haar aandringen werd er voor haar in 1859 een Russisch-Orthodoxe kapel gebouwd tegen de zuidelijke muur van de Fürstengruft. Haar lichaam is begraven onder een met bladgoud versierde koepel.

Tegen de westelijke muur van het Historische Friedhof vinden we enkele merkwaardige graven, zoals dat van Charlotte von Stein, hofdame van hertogin Amalia van Saksen-Weimar. Tussen haar en Goethe ontstond een diepe vriendschap die voor Goethe van zeer grote

betekenis is geweest. Ook de graven van de reeds eerder genoemde hofarchitect Clemens Wenzeslaus Coudray en van de componist Johan Nepomuk Hummel, leerling van Mozart zijn bijzonder.

Van een geheel ander stilistisch karakter is het monument voor de slachtoffers van de Kapp-Putsch dat zich op het Hauptfriedhof bevindt. De Kapp-Putsch was een poging tot staatsgreep uit 1920 onder aanvoering van Wolfgang Kapp, die zich richtte tegen de jonge en democratische Weimarrepubliek. Het "Denkmal der Märzgefallenen" is zowat het enige spoor dat Walter Gropius, stichter van het Bauhaus er in 1919 naliet. Het monument, ingehuldigd op 1 mei 1922, herdenkt de Bauhausstudenten die om het leven kwamen vanwege de scherpe kritiek die ze uitten op de rechtse coupoging. Dit protest kreeg vorm

in de creatie van een geabstraheerd betonnen plastiek dat associaties oproept van spanning, bedreiging en hevig verzet. Deze hoge abstractie riep bij tijdgenoten uiteenlopende interpretaties, maar ook hevig verzet op. Kort na de machtsovername van de nationaal-socialisten in 1933, werd het als "Entartete Kunst" aanzien en als gevolg daarvan werd het gedenkteken van Gropius in februari 1936 vernield. In 1946 werd het, zij het in licht gewijzigde vorm, herbouwd.

Extravagante pronkgraven en familiemausolea vind je op het Hauptfriedhof niet. Het eerder bescheiden karakter van de vele graven doet evenwel niets af van hun kunstzinnig gehalte. Opvallend zijn de vele graven met een portretmedaillon. In tegenstelling tot andere Duitse begraafplaatsen zijn die op het Hauptfriedhof in grote getallen aanwezig. Wetenswaardig is ook dat Henry van de Velde er in 1909 een grafmonument ontwierp voor de familie Koetschau.

17

Bij de omvangrijke uitbreidingen op het einde van de 19^e en begin 20^e eeuw werd er een crematorium met rouwkapel gebouwd.

Het Historische Friedhof is niet de enige interessante begraafplaats in Weimar. Het reeds eerder genoemde Jacobsfriedhof bij de Jacobskirche uit 1200 is het oudste kerkhof van de stad. Daar staat het eerste graf van Schiller en het aan de zuidelijke kerkmuur palende graf van schilder Lucas Cranach de Oude. Ook het Sowjetische Friedhof dat in juni 1945 als "Ehrenfriedhof der Roten Armee" werd ingewijd in het park aan de Ilm en het Jüdische Friedhof, behoren tot het culturele erfgoed van de stad.

De "Klassik Stiftung Weimar" is een organisatie die het cultureel erfgoed van de stad beheert. Bij deze vereniging kunnen rondleidingen geboekt worden voor het Historische Friedhof en het Hauptfriedhof: info@klassik-stiftung.de en www.klassik-stiftung.de.

Bronvermelding :

- Ewig – Forum für Gedenkkultur nr. 2007/4

- info@ewig-forum.de en www.ewig-forum.de

- Tumbas- Graven van dichters en denkers – Cees Nooteboom met foto's van Simone Sassen-
Uitgeverij Atlas.

VERSLAGEN

Europese Week van de Begraafplaatsen zaterdag 29 mei t/m zondag 6 juni 2010

Leuven kerkhof Vlierbeek, foto Roger Stuyven

Ze ligt al een tijdje achter ons, maar graag blikken we nog even terug op de derde editie van de Week van de begraafplaatsen. Overal in Europa stond eind mei-begin juni het funerair erfgoed centraal. Ook bij ons in Brussel en Vlaanderen, en dit dankzij de samenwerking tussen vzw Grafzerkje en Epitaaf vzw. Tot onze tevredenheid kunnen we stellen dat het funerair erfgoed in de lift zit. Meer en meer wordt aandacht geschonken aan onze begraafplaatsen en een stijgend aantal steden en gemeentes schreven zich in om hun begraafplaats open te stellen voor het publiek.

Negen dagen lang, van zaterdag 29 mei tot zondag 6 juni, stonden gidsen klaar op de verschillende begraafplaatsen om bezoekers mee te nemen op een (gratis!) tocht langsheen de grafmonumenten. Naast rondleidingen over het (kunst)historische en het ecologische aspect, werden er ook activiteiten op en rond de begraafplaats georganiseerd, waarbij dichters, regisseurs en acteurs, tentoonstellingmakers en muzikanten waren betrokken.

In zijn totaliteit namen meer dan 1000 mensen deel aan een of andere activiteit. Met 879 bezoekers op 44 rondleidingen, komt men op een gemiddelde van 20 deelnemers per rondleiding. Hier en daar werd dit aantal ruim overschreden, met als absolute hoogtepunt de nocturne in Brugge op de centrale begraafplaats. Daarbij waren er 220 bezoekers aan de tentoonstellingen.

De organisatoren kijken met een tevreden blik terug en hopen natuurlijk dat de stijgende trend zich blijft verderzetten.

Lokeren stedelijke begraafplaats, foto Barbara Daveloose

Gent Westerbegraafplaats, foto Barbara Daveloose

Menen Duitse oorlogsbegraafplaats, foto Barbara Daveloose

Sint-Amandsberg Campo Santo, foto Barbara Daveloose

BLOEMLEZING UIT DE PERS

Epitaaf bestuurslid Pierre Brewee volgt wat er verschijnt m.b.t. funerair erfgoed in de pers en media op de voet. Hij maakt voor ons een korte samenvatting. In geen geval heeft deze bloemlezing de bedoeling om volledig te zijn maar is ze eerder opgevat om er trends in aan te wijzen en soms ook de berichten van een kritische noot te voorzien.

Ontwijde kerk in Ulbeek wordt overdekte begraafplaats

Sinds 1938 staat de Sint-Rochuskerk in Ulbeek leeg. Bij archeologische opgravingen in 1998 werden resten gevonden van een romaanse en een gotische kapel, alsook 60 skeletten. Deze skeletten zouden opnieuw in de kerk begraven worden, maar er is ook ruimte voor nieuwe doden: links en rechts van de middengang is er plaats voor 20 grafkelders die plaats zouden bieden aan 40 personen en er wordt tegen de muur een columbarium gepland voor 21 urnen.

De werken zijn nog maar pas opgestart en architect Stefan Vantilt schat dat men ongeveer anderhalf tot twee jaar nodig zal hebben. Glazen vloeren en opengebroke zijramen waar geen glas of deur meer in gezet wordt, maken dat het geheel zal baden in een zee van licht die de bezoekers automatisch naar de grafkelders en het columbarium zal lokken.

De totale onkosten worden geschat op 1 miljoen euro. Wie een klein beetje een idee wil krijgen van het eindresultaat gaat op Open Monumentendag maar eens een kijkje nemen: de kerk opent op 12 september de deuren van 10 tot 18 uur.

Overvloedige regenval veroorzaakt verzakte graven op het kerkhof van Zwijnaarde

Op het kerkhof van Zwijnaarde bij Gent zijn de afgelopen weken ongeveer dertig grafzerken verzakt door de overvloedige regenval. Verschillende grafzerken op het oude kerkhof aan de kerk staan scheef verzakt, andere zijn voor een stuk in de grond verdwenen. Eén zerk brak zelfs doormidden. De overvloedige regenval van de afgelopen weken hield lelijk huis op het terrein langs de kerk. Opmerkelijk is dat het vooral de recentere graven zijn die verzakten en dat de oude graven relatief standhielden.

Zie ook deze link:

<http://www.uitvaartvlaanderen.be/artikels/kortnieuws-gras-zaaien-kerkhof-grafverzakkingen-begraafplaats.php>

Westlede wil overledenen oplossen

Onlangs haalde resomatie even de krantenkoppen, een milieuvriendelijke manier van cremeren waarbij een lichaam wordt opgelost in een chemische vloeistof. Een korte maar duidelijke uitleg bij dit proces vindt u op volgende pagina: http://www.uitvaart.nl/nieuws_1_5772.html

De uitvaartsector had deze mogelijkheid aangekaart bij bevoegd minister Bourgeois. Crematoriumbeheerder Westlede wil in Aalst starten met resomatie wanneer Bourgeois toestemming zou geven om dit procédé in praktijk te brengen. De Raad van Bestuur van Westlede houdt de evoluties in Canada en de Verenigde Staten van Amerika in ieder geval nauwlettend in het oog. In Aalst bestaat er al jaren heisa rond het nog te bouwen crematorium: buurtbewoners verzetten zich tegen het eerste plan om het crematorium te bouwen in de Hoezekouter, naast de bestaande begraafplaats, met het argument dat het crematorium de lucht zou verontreinigen. Het stadsbestuur besliste dit voorjaar om het crematorium dan maar naast het nieuwe industrieterrein op de Siesegemkouter in te planten. Bij resomatie wordt de lucht niet verontreinigd en het argument van luchtvervuiling zou dan ook niet meer opgaan: deze nieuwe techniek zou een crematorium op de Hoezekouter dus mogelijk maken, maar het stadsbestuur heeft na het protest definitief gekozen voor de Siesegemkouter. De actiegroepen Raldes en vzw Red de Erpe- en Siesegemkouter verzetten zich echter tegen het inpalmen van dit gebied dat volgens hen een waardevol stuk groen is en geen stedelijk gebied waarop je zo maar fabrieken of een crematorium of ander bouwwerk kan neerzetten: deze actievoerders eisen dat er met geen vinger geraakt wordt aan deze kouter. Wordt ongetwijfeld vervolgd.

Begraafplaatsen worden niet vergeten door de gemeenten, enkele voorbeelden

De stad Eeklo wil tegen Allerheiligen de begraafplaats Balgerhoeke opruisen: paden worden aangelegd, bomen geplant, strooiweide en columbarium krijgen een opknapbeurt, een afscheidszuil wordt neergezet en men gaat op zoek naar uniformiteit op de begraafplaats - Watou, het dorp dat we kennen dank zij de jaarlijkse poëziehappening, plant een nieuwe begraafplaats maar stuit op weerstand van de overheid daar deze begraafplaats in een beschermd landschap komt te liggen - Tot 1 oktober kan je het renovatieplan van de begraafplaats van Kaulille (Bocholt) gaan bekijken: nieuwe voetpaden, meer groen en zitbanken, extra watertappunten en een overdekte afscheidsruimte zijn het streefdoel - Oostvleteren heeft van de overheid groen licht gekregen voor een nieuwe, centrale begraafplaats - Kampenhout saneert de begraafplaats van deelgemeente Buken. Een kinderperk, een urnenveld, een columbariumzuil, een strooiweide met afscheidstafel, groenaanplantingen en een zitbank staan op de agenda.

Kerkhof Laken, foto Anne-Mie Havermans

Het graf van Ernest Salu III, met de beeltenis van Ernest Salu I, ontworpen en uitgevoerd door Ernest Salu II, met het dochtertje van Salu II dat bloemen aanbedt.

LIDGELDEN EPITAAF 2010

- 20 € gewoon lid
- 125 € steunend lid
- 1500 € beschermend lid

overschrijven op rekeningnummer: 068-2039260-56

iban: be20 0682 0392 6056 bic : GKCCBEBB

met vermelding van naam, adres, e-mail, jaartal en één van de hierboven vermelde termen.
